

РАЗБИРАНЕТО ЗА МЕСТНИТЕ ПРАЗНИЦИ В СЪВРЕМЕННИЯ ГЛОБАЛЕН СВЯТ: НЯКОИ ТЕОРЕТИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ ПОДХОДИ

Камелия Петкова

Институт по философия и социология, БАН

1000, София, България

kamelia.petkova@gmail.com

UNDERSTANDING LOCAL FESTIVALS IN THE MODERN GLOBAL WORD: SOME THEORETICAL AND EMPIRICAL APPROACHES

Kamelia Petkova

Institute of philosophy and sociology, Bulgarian Academy of Sciences, Bulgarian

Academy of Sciences

1000, Sofia, Bulgaria

kamelia.petkova@gmail.com

Абстракт

The article problematizes the specifics of local festivals in Bulgaria and their role in preserving and activating local communities in modern global society. Based on the results of research on the topic, an attempt will be made to derive those essential characteristics of local festivals that contribute to the preservation and strengthening of relations in local communities. The article argues that local festivals can be seen as a tool for social cohesion by strengthening links within the community and as a resource for overcoming backwardness, poverty and social exclusion. This report is based on an analysis of qualitative research conducted within the project "Local Festivals: a resource for local communities to deal with crises", funded by the Research Fund of the Ministry of Education and Science.

Key words: *local festivals, local communities, poverty, social exclusion*

В съвременния глобален свят и информационно общество, все по-активна става ролята на местните празници за съхранението и активизирането на локалните общности, особено в периоди на кризи от различен характер. В специализираната литература са налични множество изследвания, фокусирани върху различните ефекти на тези събития и тяхното въздействие върху културния, социалния и икономическия живот на локалните общности. За работна дефиниция на понятието „локални“ общности приемаме „онази форма на съвместен живот на съвкупност от индивиди, намиращи се помежду си в изградена мрежа от социални отношения, като членовете ѝ извършват социално-значими дейности в рамките на определена, ясно фиксирана територия“. (Келиян, М.2010). Структуроопределящият признак по отношение на локалната общност е общата за членовете ѝ територия, като от значение са не толкова физическите и географските ѝ характеристики, а природата и качеството на социалните отношения, които я характеризират (Келиян, М. 2010: 42-43). Имайки предвид тяхната природа, в настоящия доклад ще бъде обърнато специално внимание на ефектите, които тези събития оказват върху местните жители и по-конкретно върху тяхното поведение и изграждащи се нови отношения вътре в общността. По думите на Жан-Жак Русо, местните празници оказват съществено въздействие върху локалната общност, тъй като спомагат за укрепването на равенството и солидарността между членовете ѝ (Русо, 2018).

По своята същност, местните фестивали могат да бъдат разглеждани и като краткосрочни, тематични и традиционни събития, които възраждат туристическата привлекателност с потенциални посетители“ (Saatci. G. Ç. Onsekiz, 2020). Произходът на думата „празник“ датира от латинския „festum“, което означава „общо забавление и фиеста, карнавал“ (Saatci. G. Ç. Onsekiz, 2020). По същество местните празници

произтичат от необходимостта или желанието да се отпразнува уникалната идентичност или талант на обществото (Scholt. V& Marputsoe, 2018). Тяхната уникална привлекателност се дължи на факта, че те не са включени в общия обикновен живот, а са част от някои негови специални периоди. Атмосферата, която се създава по време на тяхното протичане, зоните за празнуване, както и особеностите на забавленията се третират като необичайни събития, различни от ежедневието (Saatci. G. Ç. Onsekiz, 2020).

Редица изследователи дефинират местните празници като „празненства на феста за обществеността“ и ги разглеждат като „поредица от представления или дейности, които се организират периодично или еднократно, имат ясно определена тема и специфично значение за изкуството, културата, науката, икономическа дейност, продукт, период, който е посочен с определена програма, където са упоменати и броят на участниците и други параметри на празника“ (Getz, 2007). В исторически аспект, местните празници могат да бъдат разглеждани от една страна като религиозни тържества, които са изключителни културни и антропологични специални традиции, а от друга, в по-модерна перспектива като тематични публични тържества (Getz, 2007). В антроположките изследвания публичните празници са изучавани предимно в техния контекст на ритуализирани краткосрочни събития, в които членовете на една общност празнуват различни социални, религиозни, етнически, национални, езикови или исторически връзки (Falassi, 1987). Селските и градските празници, съборите, карнавалите и панаирите могат да бъдат определени като традиционни форми на групови прояви, в които социалната включеност е водеща. Всяко едно от изброените колективни събития и чествания се базира на споделени общи ценности, културни практики и митологии. Във и чрез тях се „изиграва“ светогледът на едни относително локализирани общности. (Стоилова, 2020).

Когато анализиране същността на местния празник следва да отбележим, че за да се случи това събитие на дадено място е необходим процес по аргументиране на връзката между конкретната територия и заявените традиции. Това най-често се случва чрез аргументиране на връзката на обитаващите с населеното място, но също и с наследството, което се репрезентира във и чрез фестивала. В изследването на Анди Праг на тема: Дискурсите на локалността, той заключава, че локалността е социално конструирана, като това разбиране трябва да се отнася и за значенията, които се дават на дадено пространство (Pratt, 1991: 259). В този смисъл, селищата или територията на която се провеждат тези събития могат да бъдат разглеждани като конструирани локалности, които се изграждат чрез фестивализацията (Стоилова, 2020). Това се случва чрез обвързването между географско и културно пространство, традиционни знания и историческа памет в аргументациите защо населението на дадена територия избира конкретен продукт като характерен за локалната кулинарна култура. На това преплитане между култура, история, природа и традиции стъпва обосновката за „присвояването“ на даден кулинарен продукт като специфичен за определена група, живееща на конкретна географска територия или селищна структура (Стилова, 2020).

В най-общ план, местните празници могат да изпълняват три основни роли: културна, икономическа и социална (Kuutma, 1998). Културните роли, според Kuutma намират израз под формата на „художествени тържества и места за срещи на културния и социален елит“ (Kuutma, 1998), но с нарастваща привлекателност за локалните общности. Местните празници са места за колективен опит. Икономическата роля на тези общностни събития се отнася до потреблението, стимулирано от събитието. Тези празници имат икономически успех, тъй като правят възможно продажбата на културни стоки и услуги, но също така и размяната на други видове стоки и услуги, изисквани от тълпата от потребители, привлечени от събитието. От друга страна, тези събития оказват

редица въздействия върху приемащата общност като: увеличени разходи, създаване на работни места, увеличаване на предлагането на работна ръка, повишаване на жизнения стандарт, респективно намаляване на бедността и изостаналостта, повишаване на осведомеността за района.

Местните празници могат да се разглеждат и като важни елементи в областта на икономиката и туризма и като фактор за изграждането на регионални стратегии за развитие (Wood, 2006). Според Getz (2007) основна роля на фестивалите в туризма, е че привличат туристите и допринасят за развитие на регионалния маркетинг като съживяват центровете за туристическа атракция. От друга страна туристите, свързвайки местния празник с името на региона, рекламират марката на туристическите дестинации. По своята същност местният туризъм, може да бъде разглеждан като вид туризъм, който допринася за туристическото развитие на града чрез развитието и използването на уникални местни културни ценности. за региона от различни аспекти извън икономическите измерения.

Социалната роля намира израз посредством ефектите, които тези празници оказват върху местното население, ефекти като местна гордост и привързаност към общността. Освен това, от социална гледна точка, тези събития предлагат възможности за развитие чрез доброволчество и дават шансове на местни и самодейни артисти да се популяризират и да се забележат.

Базирайки се на същността и някои съществени характеристики на местните празници, а именно, че те могат да бъдат разглеждани като продукт на предприемчивостта и активността на местните хора, в повечето случаи те оказват въздействие върху локалните общности под формата на:

- **Насърчаване на гордостта на общността**

Планирането и провеждането на тези събития предполага участието на много членове на локалната общност, което дава редица социални придобивки. Местните празници насърчават гордостта на общността, като празнуват неща, които правят конкретната територия, на която се организират специална и значима. Типичен пример в това отношение е „Фестивала на фъстъка“, който се организира всяка година в община Садово. Според мнението на представителите на местната власт, участвали в организирана по проекта фокус-групова дискусия:

- *„Този фестивал повиши интереса на редица посетители към община Садово“. Преди това, не бяхме известни, но сега има присъствие на много гости, които идват тук и си купуват от различните фъстъчени продукти, които местните произвеждат“.*

- **Укрепване на отношенията вътре в локалната общност.**

Голяма част от изграждането на взаимоотношения се случват във фазата на планиране на местния празник. Тук се „изковават“ връзките между публичните и частните организации, местните жители и всички заинтересовани страни. Връзките са „лепилото“, което държи общностите заедно, без тях общността застоява и качеството на живот намалява. Редица изследователи наричат това лепило социален капитал, така че погледнато през този обектив - спонсорството на местния празник увеличава социалния капитал. Предвид това, че по време на провеждането им се предлагат различни форми на общуване между членовете на общността това може да способства от своя страна и за разчупване на отчуждението и да се провокира чувство за близост между непознати, в хода на самия празник. Сходно твърдение е изказано в проведената фокус-групова дискусия с местна власт в община Садово:

- *„По време на празника на община Садово, няма разделение между роми и българи. Всички заедно празнуват, пият бира, играят на хорото. Празникът*

сплотява местните хора и ги кара да забравят, че имат различен цвят на кожата“.

- **Изграждат чувство на социално сближаване в рамките на общността**

Местните празници могат да служат за изграждане на социално сближаване чрез засилване на връзките в рамките на общността. Освен това, като предоставят конкретно време и място, в рамките на които семействата могат да демонстрират своя ангажимент да бъдат отговорни членове на общността и да се състезават за статут с другите, осигурявайки социално санкционирана арена за обществено наблюдаеми действия. Предоставяйки пространство, където всеки може да види поведението на всички останали, също генерира „общо знание“ и помага за решаването на проблемите с координацията, присъщи на колективните действия. В този смисъл те спомагат за изграждането на капацитет за колективно действие. На ниво общност тези събития засилват социалното сближаване и изграждат доверие, като същевременно осигуряват арена, в която семействата могат да поддържат и подобряват социалния си статус.

- **Спомагат за преодоляване на предразсъдъци, и стигматизация спрямо определени групи лица:**
- *„Най-вероятно да, има хора, които... Всъщност веднъж участвах ли в това нещо, минеш ли по трасето, ти ставаш трайно привързан към карнавала, защото осъзнаваш, че той ти дава свобода. Зад маската можеш да направиш всичко, разбира се, в рамките на позволеното. Зад маската ти си свободен, падат ти задръжките до някаква степен. Тези два-три часа са време, в което хората наистина се забавляват, защото вие знаете, че хората са различни. Има хора, които се притесняват да изразят себе си съвсем директно, но, слагайки маската, до известна степен притеснението им пада“.*
- **Спомагат за преодоляване на изостаналостта, бедността, неравенствата и социалната изолация**

Налични изследвания по темата дават основание да се твърди, че местните празници могат да бъдат разглеждани и като ресурс за преодоляване на бедността, изостаналостта, неравенствата и социална изолация. Данните от проведените фокус групови дискусии в гр. Садово и проведените дълбочинни интервюта в гр. Габрово потвърждават казаното по-горе:

- *„Определено местния празник създава възможност на местните бизнесмени да припечелят малко повече. В Садово празника се провежда в продължение на два дни, през които в града има много посетители, които харчат пари за развлечения, за храна, за закупуване на различни продукти, произведени от фъстък. Всичко това носи доходи и популяризират местното производство. Това от своя страна способства все повече местни жители, вкл. и роми да проявяват желание да се занимават с производство на фъстъци. Все повече роми наемат земи и произвеждат фъстък, което е много важно от гледна точка на тяхното препитание“.*
- *„Печели целия град, откъдето и да го погледнете. И като популярност, и като нещо, което се случва само в Габрово, което е запазена марка за града, вече тези неща, за които говорим, за хотели, за ресторанти, в сферата на*

услугите, но те не са чак толкова важни, колкото това, че човек получава друг тип удовлетвореност, идвайки тук в този ден“.

Според доклад на Световна банка, озаглавен „Бедността и публичните тържества в селските райони на Индия“, публично наблюдаваните тържества са значими, тъй като осигуряват пространство за поддържане на социална репутация и могат да служат като арени за състезания за повишаване на статуса. Първата роля е от съществено значение за социалните взаимоотношения и справянето с бедността, докато втората е корелат на мобилността, който може да стане по-разпространена с нарастването на доходите. Политиките за развитие, които дават привилегия на индивида пред колективните действия, намаляват стимулите за първите, като същевременно ги увеличават за вторите, като по този начин намаляват социалното сближаване, увеличавайки видимото потребление. Следователно празненствата могат да се разглеждат като механизми, при които ритуалният, социалният и икономическият статус се демонстрират, преименуват и често се подобряват (Rao, 2016).

• **Спомагат за културната изява на представители на различни общности**
Esman в статията си озаглавена „Festivals, Change, and Unity: The Celebration of Ethnic Identity among Louisiana Cajuns“, акцентира върху това, че местните празници, до голяма степен са продукт на последните десетилетия, отразяват променящите се приоритети и вътрешните конфликти на групата. В същото време те предоставят възможности за ритуализирано честване на единството, на общото наследство, споделено от всички членове. Във време, когато някои социални групи и общности имат ограничени възможности да утвърдят своята култура, идентичност и единство, тези празници им осигуряват начин да го направят.

В духа на казаното, Дъфи (2005) определя местните празници като места за непрекъснат диалог и преговори в рамките на общностите, тъй като индивиди, както и групи, се опитват да дефинират смислени концепции за идентичност и принадлежност заедно с понятията за изключване. Тези събития също така дават възможност на представителите на различни етнически общности за културно участие и за културна изява. За някои етнически малцинства остава трудно да изразят своята култура на произход в ежедневието, поради което тяхното участие и изразяване по време на фестивали е едновременно изключително и ценно. Следователно тези събития позволяват на различните етнически общности да запазят своята култура и да осигурят нейното продължаване от едно поколение на друго, като в същото време облекчават стреса. (<https://core.ac.uk/download/pdf/143850733.pdf>).

Различни форми на въздействие на местните празници/фестивали върху локалните общности са емпирично верифицирани в проведеното през 2017 г. емпирично социологическо изследване, чиито данни са публикувани в доклад на тема: „Иновативните фестивали- за хората, икономиката и умните градове“. Според получените данни, на въпроса „Какво влияние оказва Вашият фестивал върху общността?“ преобладават позитивните ефекти. Като такива в полза на обществото са изброени:

- представянето и достъпът (в някои случаи- безплатен!) до многообразие на форми на изкуството;
- развитие на културния вкус на общността;
- създаване на нови общности;
- образователен ефект;
- насърчаване на местното производство;
- межкултурен обмен.

В Таблица 1 са систематизирани някои отговори, получени по време на проведеното проучване на въпроса „Какво влияние оказва Вашият фестивал върху общността?“

Таблица 1. Влияние на местния фестивал/празник върху общността

<i>Представяне на селектирана продукция от най-новите продукции на съвременната изпълнителска сцена – развитие на интереса към съвременното изкуство, предоставяне на възможност за посещение на чуждестранни продукции, които никога не са представяни в страната. Развитие на образователна дейност в сферата на изпълнителските изкуства и културния мениджмънт с участието на чуждестранни експерти – възможности за пряко участие в международни процеси и повишаване на личностни качества и компетенции.</i>
<i>Провокира нови изразни форми и възпитава вкус към изкуството.</i>
<i>Дава достъп до много съдържание безплатно и свободно, а институционалните театри намаляват цената на билета.</i>
<i>Сплотява членовете на общността</i>
<i>Създава нови общности. Образова публики в новите форми на изпълнителските изкуства. Повишава компетентостите на артисти и теоретици. Мултикултурен обмен на идеи и личности</i>

Източник: Иновативните фестивали- за хората, икономиката и умните градове, 2017: 5

Данните от проведеното проучване посочват, че според по-голяма част от участвалите в анкетата организатори на фестивали/местни празници, наличието на безплатни събития в програмите се определя като възможност за осигуряване на равен достъп на социално слаби. Независимо от това, обаче, в хода на проучването бе идентифицирано, че все още липсват развити стратегии за включване на маргинализирани, социално слаби и хора с увреждания в тези събития. Отговорите в анкетата демонстрират желанието на организаторите да имат положително въздействие върху някои от тези социални групи, но в по-голямата си част предложените отговори не съдържат задълбочен анализ на пречките и възможностите за включване на представители на посочените по-горе групи в местния празник. Наличието на безплатен вход към определени събития не може да се възприема като адекватна стъпка към интегрирането на маргинализираните групи към културния живот. Включването на маргинализираните участници в културните фестивали/празници изисква планиране на всяко ниво от организацията на фестивала – както по време на неговото провеждане, така и преди това в процеса на промотиране на събитието и изграждането на неговия имидж като пространство, което приветства и е достъпно за всички.

Базирайки се на представените теоретични постановки, както и на основата на събраните до момента емпирични резултати от различни по своя характер емпирични изследвания, може да се обобщи, че местните празници в България, особено в

съвременния глобален свят, за да бъдат популярни и да привличат все повече публика следва да съвместяват едновременно два основни компонента: традиции и иновации. Местните празници в български контекст, независимо от тяхната тематична насоченост, в повечето случаи съчетават празничността на традиционното общество, комбинирана с различни форми на национални чествания, наследени от социализма, но и нови форми на колективни събирания. Подобен тип публични празнувания се обвързват с вече съществуващ предишен колективен празник – селски събор, карнавал, панаир, и т.н. В преобладаваща част от случаите, празниците изрично заявяват връзката с локалните традиции и тяхното въплътяване в новата форма на празнуване. В повечето случаи тези съвременни тематични празници могат да бъдат разглеждани като своеобразно продължение на вече съществуващи по-стари колективни традиции, в съчетание с иновативни за общностното празнуване елементи. В този контекст, тези събития могат да бъдат разглеждани и като част от процесите на изграждане на локални идентичности, които черпят ресурсите си от това, което се създава, реконструира и аргументира като локално наследство.

Литература

Икономически ефекти от културните фестивали. Пилотно изследване и резултати Нош/Пловдив/2015. (2015), Достъпен на: http://bauersax.org/wp-content/uploads/2017/08/book_econ_study_BW.pdf

Иновативните фестивали- за хората, икономиката и умните градове. (2017), Достъпен на: <https://move.bg/wp/wp-content/uploads/Proekt-inovativnite-festivali.pdf>

Келиян, М. (2010). *Стил на живот на локалната общност: съвременна Япония*

Русо, Ж. (2018). *За обществения договор*, Лист, София, 2018

Стоилова, Е. (2020). Кулинарните фестивали: фестивализация, неолокализъм и гастролокализъм) <https://seminar-bg.eu/spisanie-seminar-bg/broy19/item/585-kulinarnite-festivali.html>

Adema, P. (2016). *Festive Foodscapes: Iconizing Food and the Shaping of Identity and Place*. Dissertation. The University of Texas at Austin (последно посетен на 20.08.2020 г.).

Bennett, A, J. Taylor, and I. Woodward (eds). (2014). *The Festivalization of Culture*. Surrey: Ashgate Publishing limited (последно посетен на 20.08.2020 г.).

Getz, D. (2007). *Event studies: Theory, research and policy for planned events*. Oxford: Butterworth-heinemann.

Falassi, A. (1987). *Festival: Definition and morphology*. In A. Falassi (ed.), *Time out of time*. Albuquerque, nm: University of new mexico Press.

Kuutma, K. (1998). *Festival as communicative performance and celebration of ethnicity*. *Folklore*, 7, 76–86.

Saatci. G. Ç. Onsekiz, (2020). *The Role of Local Festivals from The Brochure Layout Perspectives in Creating a Destination Image: A Content Analysis Research*, Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/143850733.pdf>

Pratt, Jeff. (2007). *Food Values: The Local and the Authentic*. *Critique of Anthropology*, 27: 285–300.

Rao, V. (2016). *Poverty and Public Celebrations in Rural India*. Word Bank, Retrieved from: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.18.1366&rep=rep1&type=pdf>

Wood, e. h., & Thomas (2006). *measuring cultural values: The case of residents' attitudes at the Saltaire festival*. *Tourism Economics*, 12(1), 137–145.

<https://core.ac.uk/download/pdf/143850733.pdf>

<https://move.bg/wp/wp-content/uploads/Proekt-inovativnite-festivali.pdf>